

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Şubat - 2024

Sayı 32

İçindekiler

YAŞAM HAKKI	2
İŞKENCE YASAĞI.....	8
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	12
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	19
DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ	27
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	31
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ.....	35
MÜLKİYET HAKKI.....	38
SERBEST SEÇİM HAKKI.....	44

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. *Gülmez/ Türkiye*¹ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranların yakınının zorunlu askerlik hizmetini yerine getirirken 8 Aralık 2013 itfaiye istasyonundaki bir pencereden düşerek hayatını kaybetmesine ilişkindir.*

Başvuranlar, zorunlu askerlik hizmetini yerine getirirken hayatını kaybeden C. Y.'nin anne babası ve kardeşidir. C. Y. 8 Aralık 2013 tarihinde saat 12.30 sularında, itfaiye istasyonundaki bir pencereden düşerek hayatını kaybetmiştir.

Olayla ilgili olarak aynı gün soruşturma başlatılarak gerekli tedbirler alınmış ve Askeri Savcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde kovuşturma yer olmadığı kararı verilmiştir. Yapılan itiraz kapsamında askeri mahkeme soruşturmanın genişletilmesine karar vermiştir. 6 Mayıs 2016'da Askeri Mahkeme, ceza soruşturmasının ve özellikle adli tıp kurumunun raporu ve bilirkişi raporlarının, C. Y.'nin intihar ettiğini ve ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını tespit edildiğini belirterek başvuranların itirazını reddetmiştir. Öte yandan, başvuranların İdare Mahkemesi önünde açtıkları tam yargı davası ilk derece mahkemesi tarafından illiyet bağı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Yargılama halen Danıştay önünde derdesttir.

Başvuranlar avukatları aracılığıyla Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuşlardır. 24 Ekim 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi, açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. 22 Mayıs 2015 tarihinde Mehmetçik Vakfı, müteveffanın ailesine 41.000 Türk Lirası (o tarihte yürürlükte olan döviz kuru üzerinden yaklaşık 14.186 Avro) maddi destekte bulunmuştur.

Başvuranlar, yetkililerin intihar teorisinin olası olmadığı ve her hâlükârda somut olayda etkili bir soruşturma yapılmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlâl edildiğini iddia etmektedirler.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme) Değerlendirmesi

a) Sözleşme'nin 2. Maddesinin Esasına Yönelik Değerlendirme

Mahkeme, Askeri Mahkemenin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırarak soruşturmanın genişletilmesini talep ettiğini, devamlı Askeri Savcılığın bazı askerlerle tekrar görüşüğünü, adli tıp kurumundan ek rapor istediğini ve soruşturma sırasında elde edilen tüm bilgiler ışığında, C. Y.'nin intihar ettiğinin kesin olarak tespit edildiğini belirterek bu görüşü

¹ Gülmez / Türkiye Kararı, no. 919/20, 30 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-231410>

sorgulayabilecek herhangi bir kanıtın yokluğunda, ulusal makamlar tarafından varılan sonuçlardan ayrılmak için ikna edici ve yeterli bir neden görmediğini belirtmiştir. Ayrıca Mahkeme, somut olayda C. Y.'nin hayatının başkalarının eylemleri tarafından tehdit edildiğini gösteren hiçbir unsurun bulunmadığını ve yetkililerin intihar teorisinin nesnel faktörlere dayandığı göz önüne alındığında, başvuranların yakınının bir cinayete kurban gittiği iddiasının bu nedenle spekülatif olduğunu değerlendirmiştir. Mevcut davada, dosyada yer alan materyalleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranların yakınının, intihar riskine işaret edebilecek bir ruhsal bozukluğu bulunduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmadığını, C. Y.'nin askeri eğitimine başlamadan önce tıbbi muayeneye tabi tutulduğunu, eğitim gördüğünü ve askerlik hizmeti için uygun görüldüğünü, C. Y.'nin askerlik yükümlülüklerini yerine getirmek için psikolojik uygunluğunun başvuranlar tarafından hiçbir zaman sorgulanmadığını, C. Y.'nin orduda kalmak ve çavuş olmak için meslek okuluna kabul edildiğini belirterek başvuranların yakınlarının askerlik hizmetine devam etmesini engelleyen psikolojik bir sorundan muzdarip olduğu iddialarının herhangi bir dayanağının bulunmadığını belirtmiştir. Öte yandan Mahkeme başvuranların yakınının uyuşturucu kullanımı hususunda yetkililerin bilgisinin bulunmadığını ve C. Y.'ün olay tarihine kadar bu sorunun ciddi hale geldiğini düşündürecek nitelikte herhangi bir davranış bozukluğu olmadığını belirterek yetkililerin başvuranların yakınının intihar etme riski olduğunu fark etme fırsatına sahip olmadığını belirtmiştir. Mahkeme sonuç olarak başvuranların Sözleşme'nin 2. maddesinin esasına dayanan şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Sözleşme'nin 35 §§ 3(a) ve 4. maddeleri uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

b) Sözleşme'nin 2. Maddesinin Usulüne Yönelik Değerlendirme

Mahkeme öncelikle başvuranların yakınının ölümüne yol açan olayın gerçekleşmesinin ardından aynı gün gerekli tedbirlerin alındığını, yetkililerin söz konusu olayda ilgili delilleri toplamak ve muhafaza etmek için yeterli önlemleri aldığını, tanıkları dinleyerek C. Y.'nin psikolojik durumu hakkında bilgi aldığını, başvuranların da konu hakkında ifadelerinin alındığını, ölü muayene ve otopsi işlemlerinin usulüne uygun olarak yapıldığını, başvuranların yargılamalara etkili bir şekilde katılmalarını sağlamak için soruşturma makamı tarafından ilgili evraka yeterli derecede erişim sağlandığını ve yapılan soruşturma neticesinde verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararına yapılan itiraz neticesinde soruşturmanın genişletilmesine karar verildiğini, alınan ek bilirkişi raporları sonrasında ise soruşturmada herhangi bir eksiklik olmadığı gerekçesiyle itirazı reddettiğini belirtmiştir.

Buna ek olarak, Mahkeme, ilk olarak, soruşturmada rol oynayan organlar ile olaya karışmış olabilecek kişiler arasında doğrudan hiyerarşik, kurumsal veya diğer bağlantıların bulunmamasını ve ikinci olarak, soruşturmanın yürütülmesinde herhangi bir bağımsızlık veya tarafsızlık eksikliği göstermeyen bu organların özel davranışlarını göz önünde bulundurarak, soruşturmanın Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca yeterince bağımsız yürütüldüğün ayrıca vurgulamıştır. Mahkeme, önündeki deliller ışığında, başvuranların yakınının ölümüne ilişkin soruşturmanın yeterli olduğu ve başvuranların, özellikle avukatları aracılığıyla, menfaatlerini ve haklarını korumaya yetecek derecede soruşturmaya dâhil olduklarını belirtmiştir. Mahkeme somut olayda Sözleşme'nin 2. maddesi anlamında soruşturmanın etkinliğinden şüphe etmek için hiçbir neden olmadığını altını çizerek başvuranların Sözleşme'nin 2. maddesinin usule ilişkin yönüne dayanan şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddeleri uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Pintus / İtalya² Kararı

Öz: *Başvuru, infaz hâkimliğinin başvuranın akıl sağlığı gerekçesiyle uygun bir merkeze sevk edilmesine dair kararına aykırı olarak yaklaşık sekiz ay boyunca olağan tutukluluk halinin devam etmesinin, ruhsal durumunda bozulmaya neden olduğu ve fiziksel bütünlüğüne zarar verdiği gerekçesiyle Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran cinsel saldırı suçundan 6 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Hapis cezasının infazı sırasında başvuran vekili 14 Kasım 2017 tarihinde infaz hâkimine başvurarak başvuranın infazının ertelenmesine ve başvuranın psikiyatri ve rehabilitasyon merkezine alınmasını talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği tarafından başvuranın psikiyatrik muayeneleri yaptırılmış ve hazırlanan raporlar nazara alınarak. 15 Ocak 2018 tarihinde başvuranın zihinsel engelliler ile toplum için tehlike arz eden kişilerin tedavisinde uzmanlaşmış bir merkezde cezasını infaz edilmesine karar vermiştir.

Söz konusu İnfaz Hâkimliği kararı, ilgili merkezde yer bulunmadığı ve uzun bir bekleme listesi olduğu gerekçeleriyle yerine getirilmemiş, başvuran olağan infaz koşullarında infazına devam etmiştir. 21 Mart 2018 tarihinde başvuranın avukatı, söz konusu karara uyulmadığını infaz hâkimliğine bildirmiş ve müvekkilinin zihinsel engellilerin tedavisinde uzmanlaşmış bir merkeze kabul edilmesi veya Insieme Onlus derneğine emanet edilmesi konusunda ısrar etmiştir. Cezaevinin ruh sağlığı servisi, 19 Nisan 2018 tarihli raporunda, başvuranın sağlığının önemli ölçüde kötüleştiğini, ilaç tedavisinin artırılmasına rağmen anksiyete bozukluğu ve

² Pintus / İtalya Kararı, no. 35943/18, 01 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230629>

halüsinasyonlar görmeye devam ettiğini ve bir tedavi merkezine nakledilmeyi talep ettiğini belirterek sağlık koşullarının tutuklulukla bağdaşmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur.

23 Nisan 2018 tarihinde, başvuran protesto amacıyla sol kolunu bir kez daha keserek yaralamıştır. Son olarak, 7 Mayıs 2018 tarihinde, sol kolunu tekrar yaralamış ve ardından iki pil yutmuştur. Bu eylemleri cezaevi personeline bildirmiştir. Her iki vakada da gerekli tıbbi ve psikiyatrik bakım, psikolojik destek ve sağlık durumunun izlenmesi cezaevi yönetimi tarafından sağlanmıştır. Cezaevi psikiyatristi, 18 Mayıs 2018 tarihinde sağlık koşullarının cezaevi rejimiyle uyumsuzluğunu yinelemiştir. Nihayetinde başvuran yaklaşık 6 ay sonra ilgili merkezde yer açılması üzerine buraya sevk edilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkemeye göre psikiyatrik rahatsızlıkları olan bir kişinin klasik bir cezaevinde tutulması, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında kendi başına bir sorun teşkil etmemektedir. Mahkeme, cezaevinin sağlık bölümü tarafından hazırlanan ilk raporda başvuranın kendine zarar verme veya intihar etme riskinin ortadan kalktığını ve sağlık durumunun cezaevi şartlarında kalmasına engel olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak başvuranın sürekli psikiyatrik tedaviden yararlanmasına rağmen başvuranın herhangi bir intihar düşüncesi gösterdiğine veya kendini yaralamaya teşebbüs ettiğine dair herhangi bir kanıt ve emare bulunmadığını, bu sebeple de 9 Nisan 2018 tarihine kadar cezaevi yetkililerinin başvuranın ruhsal durumunun kendisine zarar verme riski bulunduğunu bilmediklerini belirtmiştir.

Öte yandan Mahkeme, 19 Nisan 2018 tarihli raporda başvuranın sağlık durumunun önemli ölçüde kötüleştiğini ve ilaç tedavisi uygulanmasına rağmen halüsinasyonlar gördüğünün gözlemlendiğini ve bu tarihten sonra cezaevi yetkililerinin başvuranın psikolojik durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını ve bu sebeple de önemli söz konusu olayda cezaevi yetkililerinin intihar riskini önlemek için makul ölçüde gerekli tüm tedbirlerin alınıp alınmadığının tespit edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme, başvuranın kendisine zarar verme durumu söz konusu olduğunda cezaevi personelinin anında müdahale ederek sürekli bir psikiyatrik izlemeye tabi tutulduğu, başvuranın tedavi merkezine en kısa sürede nakli için cezaevi yetkililerinin çaba gösterdiğini, Hükümet tarafından bu hususların iyi bir şekilde belgelendirildiğini, bu belgelere karşı başvuranın avukatının yalnızca çok muğlak ifadelerle itiraz ettiğini belirtmiştir. Mahkeme sonuç olarak yerel yetkililerin başvuranın hayatına yönelik riskin gerçekleşmesini önlemek için davanın

koşullarında kendilerinden makul olarak beklenebilecek olanı yaptıklarını belirterek Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca, başvuranın 2017 yılı içinde hakkında düzenlenen raporlara itiraz etmediğini ve söz konusu raporda başvuranın nakil talebinden vazgeçtiğini gözlemlemiştir. Öte yandan başvuranın boş yer olmaması nedeniyle ilgili merkeze nakli gerçekleştirilmese bile cezaevinde uygun psikiyatrik tedavi aldığını, yetkililerin başvuranın tedavi merkezine nakli için gerekli çaba gösterdiğinin dosyadan anlaşıldığını, dolayısıyla başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleye tabi tutulmadığını belirterek Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

2

İŞKENCE YASAĞI

3. U. / Fransa³ Kararı

Öz: Çeçen kökenli bir Rus vatandaşı olan başvuranın, Fransız ulusal güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturduğu değerlendirilmesi üzerine Rusya'ya geri gönderilmesine karar verilmesi ve bu işleme yönelik olarak yürütülen sürece ilişkin başvuruda; AİHM, 15 Şubat 2024 tarihinde verdiği kararlar, başvuranın Rusya'ya geri gönderilirse Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muamele tehdidiyle karşı karşıya kalacağını gösteren yeterli, ciddi ve kanıtlanmış nedenler sunmadığını değerlendirmiş ve geri gönderme önleminin hak ihlâli doğurmayacağına karar vermiştir.

Başvuran, Çeçen kökenli Rus vatandaşıdır ve 2009'da Fransa'ya giriş yapmıştır. Fransız Mülteciler ve Vatansızlar Ofisi (OFPRA), 15 Kasım 2011'de başvuranın sığınma talebini reddetmiştir. 22 Mayıs 2012'de ise Ulusal Sığınma Mahkemesi (CNDA), hem başvurana hem de eşine mülteci statüsü vermiştir.

Temmuz 2015'te Strazburg Ceza Mahkemesi, başvuranı terörü övmek ve kamu hizmeti çalışanına karşı suç işlemek ve kamu çalışanını tehdit etmek suçlarından sekiz ay hapis cezasına çarptırmıştır. Colmar İstinaf Mahkemesi, başvuranın cezasını onamış ve cezayı bir yıl hapis cezasına çevirmiştir. Ayrıca, ek bir ceza olarak başvuranın Fransa'dan sürekli olarak sınır dışı edilmesine de karar vermiştir.

Başvuranla ilgili olarak bu tarihten sonra farklı tedbir kararları alınmış, başka suçlardan da ceza yargılaması yapılmış ve çeşitli zorunlu ikamet cezaları verilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Kuzey Kafkasya bölgesindeki genel durumun, Rusya Federasyonu'na geri dönüşün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinin ihlâlini teşkil edecek derecede olmadığını ve Fransız yetkililerinin sürecin her aşamasında başvuranın durumunu derinlemesine ve titizlikle incelediğini işaret etmiştir. Mahkeme, ayrıca, hedef ülkeyi belirleme kararının üç farklı mahkeme önünde yargısal incelemeden geçirildiğini ve başvuranın durumuna dair derinlemesine bir incelemenin ardından, üç temyiz başvurusunun da geçerli ve yeterli gerekçeler içeren kararlarla reddedildiğini değerlendirmiştir.

Mahkeme, başvuranın Fransa'ya gelmesinden bu yana aktivizme devam ettiğini iddia etmediğini, mülteci statüsünün verilmesini gerektiren olaylar üzerinden neredeyse 12 yıl geçtiğini ve bugün Rus yetkilileri tarafından insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyle

³ U / Fransa Kararı, no. 53254/20, 15 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230887>

karşılaşmaya yönelik gerçek, mevcut bir riske nasıl yol açabileceğinin gösterilemediğini değerlendirmiştir. Mahkeme, ayrıca başvuranın, Rus yetkililer tarafından terörist veya aşırılıkçı faaliyetlerle ilişkili aranan kişiler listelerinde yer almadığını da belirtmiştir.

Mahkeme, Rusya'ya geri gönderildiğinde başvuranın, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl eden bir muamele ile karşılaşması için gerçek, mevcut bir riski olduğunu gösteremediğinden, iade önleminin, mevcut koşullar altında Sözleşme'nin 3. maddesini ihlâl etmeyeceğine karar vermiştir. Mahkeme, zorunlu ikamet kararlarıyla ilgili olarak Sözleşme'nin 5. ve 8. maddeleri yönünden ileri sürülen şikâyetlerin ise iç hukuk yolları usulüne uygun olarak tüketilmediğinden kabul edilemez olduklarına karar vermiştir.

4. X. / Yunanistan⁴ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın, ulusal makamların, bir yandan şiddet mağduru olduğu diğer yandan da tecavüz iddialarına ilişkin etkili bir soruşturma ve ceza davası yürütülmediği yönündeki iddialarıyla ilgili olup; Sözleşme'nin 3. ve 8. maddelerinin ihlâl edildiği temeline dayanmaktadır.

Başvuran, annesi ile birlikte tatil için gittiği Yunanistan'da barda tanıştıkları sanık tarafından fiziksel şiddet uygulanarak cinsel ilişkiye zorlandığını iddia etmiş durum başvuranın annesi tarafından yerel polise ihbar edilmiştir. İhbar üzerine otele gelen iki polis, sabah 9.00'a kadar yapacak bir şeyin olmadığını belirtmişler, ısrar üzerine başvuranı polis karakoluna götürmüşler, ifade sırasında başvuran istemesine rağmen resmi tercüman atanmamış, otel görevlisi başvuranın ifadesine yardımcı olmuş, alınan ifade başvurana teyit için tekrardan okunmamıştır. Doktor raporunda, başvuranın her iki bacağına yaralanmalar, cinsel organında kızarıklıklar ve şişlik dizinde yaralanma tespit edilmiştir. Savcılık tarafından söz konusu yaralanmaların suçun sübutu için yeterli olmadığı belirtilerek soruşturma dosyası kapatılmıştır. Soruşturmanın kapandığına dair karar başvurana resmi olarak bildirilmemiş, başvuran elektronik posta yoluyla savcılığa ulaştığında, başvuranın davaya taraf olarak katılmak istediğini beyan etmediği, ayrıca ödemesi gereken ücreti ödemediği ifade edilerek dosyadan örnek alamayacağı ifade edilmiştir. Dosya örnekleri, sonradan başvuranın avukatına verilmiştir. Başvuran ise, sürecin oldukça karmaşık olduğunu, kendisinin yeterince bilgilendirilmediğini, süreci takip etmek için ücret ödenmesi gerektiğini bile bilmediğini belirtmiş, Sözleşme'nin 3. ve 8. maddelerinin ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

⁴ X / Yunanistan Kararı, no. 38588/21, 13 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-230857>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, soruşturmanın etkili bir şekilde yürütülmesindeki sorumluluğun mağdura yüklenemeyeceğini, süreç içerisinde ceza muhakemesi düzenlemelerinde yer almasına rağmen; başvuranın haklarına yönelik bilgilendirmenin başvurana yapılmadığı, yine sürece katılma isteğinin anlaşılır ve açık bir dille sorulmadığını belirtmiştir.

Mahkeme, devletlerin Sözleşme'nin 3. ve 8. maddesinin uygulanması ile ilgili olarak pozitif yükümlülüklerinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda cinsel saldırı gibi bir suçun soruşturulmasında da bu yükümlülüğün ön plana çıktığı, Yunanistan'da söz konusu suçun etkin bir şekilde soruşturulması için mevzuat düzenlemesi tatmin edici olsa da uygulama anlamında söz konusu kurallara somut dosya özelinde uyulmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Mahkeme, başvurana süreçte ikincil mağduriyetin yaşatıldığı, başvuranın yabancı bir ülkede tatilde olduğu, başvuranın yaşı ve tecrübesi, içinde bulunduğu psikolojik durum gibi şartların dikkate alınmadığı, başvurana haklarıyla ilgili bilgilendirmenin yapılmadığı, psikolojik ya da hukuki desteğin sağlanmadığını belirtmiştir.

Mahkeme, bu bulguların GREVIO'nun Yunanistan'la ilgili olarak hazırladığı son Rapor ile de uyumlu olduğunu belirtmiştir. GREVIO'nun hazırladığı Rapor'da Yunanistan'da cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına süreçlerde gerekli desteğin verilmediği ortaya konulmuştur.

Dolayısıyla Mahkeme, mevcut davada soruşturma ve adli makamların cinsel saldırı iddialarına yeterince yanıt vermemesinin, Sözleşme'nin 3. ve 8. maddeleri kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin ihlâli anlamına geldiği sonucuna varmıştır.

3

ADİL YARGILANMA HAKKI

5. Adil AKTAY ve Diğerleri / Türkiye⁵ Kararı

Öz: *Başvuru; bir avukat olan başvurana, müvekkili adına Anayasa Mahkemesi nezdinde yaptığı üç bireysel başvuru ile ilgili olarak başvuru hakkını kötüye kullanması sebebiyle uygulanan para cezalarına ilişkindir.*

Başvuran, öncelikle, Sözleşme'nin 6 § 1 ve 13. maddeleri kapsamında, Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin kararlarına ve bunun sonucunda verilen para cezalarına itiraz edebileceği bir yol bulunmadığından şikâyetçidir.

Avukat olan başvuran, 2015 ve 2016'da, hâlihazırda mülkiyet haklarına ilişkin çeşitli yargılamalarda temsil ettiği müvekkili adına Anayasa Mahkemesine üç bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi 15 Şubat, 9 Mart ve 29 Haziran 2016 tarihli üç kararda, başvuranın vekâleten bireysel başvuruda bulunduğu bazı müvekkillerinin başvurular yapılmadan önce öldüğünü tespit etmiştir. Bu bağlamda, avukat-müvekkil ilişkisinin, ilgili başvuruların yapılmasından önce söz konusu kişilerin ölümü ile sona erdiğini kaydetmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, kendi içtihadına atıfta bulunarak bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvuruları ölen kişilerle ilgili olduğu ölçüde reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuranın yanıltıcı nitelikte başvurularda bulunduğunu dikkate alarak 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 51. maddesi ve İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca her bir başvuru için 1.000 Türk lirası (TRY) (söz konusu tarihte yaklaşık 300 avro) para cezasına hükmetmiş ve bu para cezasının üst sınırını TRY 2.000 (o tarihte yaklaşık 600 avro) olarak belirlemiştir.

Anayasa Mahkemesi ayrıca, başvuranın diğer müvekkillerini ilgilendirdiği ölçüde bireysel başvuruları incelemeye devam etmiştir. Başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin kesinleşmiş ve itiraza tabi olmayan kararlar, başvuruların kabul edilebilirliğine ilişkin kararlarla aynı zamanda verilmiştir.

19 Şubat 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğü, 15 Şubat 2016 tarihli mahkeme kararının bir nüshasını Mersin Barosuna göndererek konuyu disiplin hukuku açısından değerlendirmeye davet etmiştir. Mersin Barosu, başvuranın kasıtlı olarak hareket etmediği sonucuna vararak konuyu "soruşturmama" kararı almış, başvuran bu beyana itiraz etmemiştir.

⁵ Adil AKTAY ve diğerleri / Türkiye Kararı, no. 56064/16, 09 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230995>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararlarının, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi anlamında başvuranın “medeni haklarının” belirlenmesine dair olup olmadığını incelemelidir. Bu bağlamda Mahkeme ilk olarak, Anayasa Mahkemesinin söz konusu davada ilgili iç hukuk hükümlerini doğru yorumlayıp uygulamadığını ya da Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin uygulamasının Mahkemeninkiyle tutarlı olup olmadığını tespit etmenin kendi görevi olmadığını vurgulamaktadır.

Mahkeme, başvuranın mevcut davada Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanması gerektiği yönündeki argümanına destek olarak özellikle avukatlık yapma hakkına, mesleki itibarına ve söz konusu para cezalarının maddi niteliğine atıfta bulunduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme, avukatlık yapma hakkının Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi anlamında “medeni bir hak” olduğunu kaydeder (bk., diğer kararlar arasında, W.R. / Avusturya, no. 26602/95, § 27, 21 Aralık 1999, ve yukarıda anılan, Angerjäv ve Greinoman, § 97). Bununla birlikte mevcut davada, başvuranın Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruda bulunmadan önce vefat etmiş olan (eski) müvekkilleriyle ilgili olarak böyle bir hakka dayanıp dayanamayacağı sorusu ortaya çıkabilir.

Mahkeme, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması sebebiyle hükmedilen para cezalarının uygulanmasının, Anayasa Mahkemesinin önündeki yargılamalarda alabileceği usule ilişkin bir tedbir olduğunu kaydeder. Dahası, böyle bir tedbirin Mersin Barosu tarafından yürütülebilecek disiplin soruşturmalarının sonucunu önceden belirlediğini gösteren hiçbir somut delil yoktur (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, yukarıda anılan, Angerjäv ve Greinoman, § 99). Mahkeme ayrıca, başvuranın iddiasının aksine, Anayasa Mahkemesinin Mersin Barosundan başvurana ek disiplin cezaları uygulanmasını “talep ettiğine” dair herhangi bir delil bulunmadığını kaydeder. Nitekim, Anayasa Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 19 Şubat 2016 tarihli resmi bildirisinden, Mersin Barosunun sadece konuyu disiplin hukuku açısından değerlendirmeye davet edildiği anlaşılmaktadır.

Mahkeme ayrıca, söz konusu tedbirin müvekkillerin mahkemeler önünde temsil edilmesine yönelik genel bir yasak getirmediğini (bk., yukarıda anılan, Angerjäv ve Greinoman, § 100); hatta başvuranın Anayasa Mahkemesi önündeki aynı davada diğer müvekkillerini temsil etmesini bile engellemediğini kaydeder. Dahası Mahkeme, Anayasa Mahkemesi önündeki söz konusu yargılamalarda başvuranın maruz kalma riski taşıdığı tek tedbirin disiplin para cezası olduğunu kaydeder. Dolayısıyla, mesleğini icra etmesinin askıya

alınması, başvurularla ilgili olarak uygulanabilecek olası tedbirler arasında yer almamaktadır (karşılaştırın ve kıyaslayın, Hurter / İsviçre (k.k.), no. 53146/99, 8 Temmuz 2004).

Mahkeme yakın zamanda Angerjäv ve Greinoman davasında iki avukatın devam eden mahkeme yargılamalarından uzaklaştırılmasının, özellikle söz konusu tedbirin bu hak üzerindeki sınırlı etkisini göz önünde bulundurarak, mesleklerini icra etme “medeni haklarının” belirlenmesini içerdiğinin düşünülmemeyeceğine karar vermiştir. Mahkeme, başvuranın yalnızca aşırı olmayan bir miktarda para cezasına çarptırıldığı ve söz konusu yargılamadan çıkarılmadığı mevcut davada aksi yönde karar vermek için herhangi bir sebep görmemektedir. Buna göre Mahkeme, söz konusu para cezalarının uygulanmasının, başvuranın avukatlık yapma medeni hakkının belirlenmesi olarak değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir.

Başvuranın, Anayasa Mahkemesinin tespitlerinin ve kararlarının Mersin Barosuna tebliğ edilmesinin mesleki itibarını etkilediği argümanı hakkında Mahkeme, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin etkili olması için yargılamaların sonucunun söz konusu medeni hak açısından doğrudan belirleyici olması gerektiğini yineler. Mevcut davada, Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamalar doğrudan başvuranın mesleki itibarıyla ilgili olmayıp daha ziyade başvuru hakkının kötüye kullanılıp kullanılmadığı sorusuyla ilgilidir. Dolayısıyla, iyi bir itibar sorunu, başvuru hakkının kötüye kullanıldığına dair bir tespitin olası sonuçlarından biri olarak, söz konusu yargılamalarla yalnızca uzaktan ilgilidir (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, Marušić / Hırvatistan (k.k.), no. 79821/12, §§ 76-77, 23 Mayıs 2017). Mahkeme ayrıca, olası disiplin yargılamalarının sonucunun Anayasa Mahkemesi tarafından önceden belirlendiğini gösteren hiçbir şey olmadığını yineler. Bu koşullar altında, söz konusu yargılamaların başvuranın mesleki itibarını Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin uygulanabilmesi için yeterince ciddi bir şekilde etkilediği söylenemez.

Söz konusu para cezalarının maddi niteliği hakkında Mahkeme, bir ihtilafın yalnızca “maddi” nitelikte olduğunun gösterilmesinin, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin “medeni” başlığı altında uygulanabilirliği için tek başına yeterli olmadığını yineler (bk., Ferrazzini / İtalya [BD], no. 44759/98, § 25, AİHM 2001 VII, ve Albert / Romanya, no. 31911/03, § 28, 16 Şubat 2010). Mahkeme ayrıca ihtilafı para cezalarının usule ilişkin niteliğine özel bir önem atfeder (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, Angerjäv ve Greinoman, §§ 90 ve 101). Bu bağlamda Mahkeme, daha önce bu tür para cezalarının adaletin doğru biçimde tecelli ettirilmesini sağlamayı amaçladığını ve bu nedenle medeni hakların veya yükümlülüklerin belirlenmesini içermeyen usule ilişkin yaptırımlar niteliği taşıdığını tespit ettiğini yineler. Bu koşullar altında Mahkeme, miktarları aşırı olmayan ihtilafı para cezalarının kaçınılmaz maddi yansımalarının,

Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin medeni kısmının devreye girmesi için tek başına yeterli olmadığı kanaatindedir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni kısmının mevcut dava koşullarında uygulanamayacağı kanısındadır.

Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün mahkemeye saygısızlık davalarına veya hukukçuların görevlerini kötüye kullanmalarına ilişkin davalara uygulanabilirliğine ilişkin genel ilkeler Gestur Jónsson ve Ragnar Halldór Hall (yukarıda anılan, §§ 75-83) kararında özetlenmiştir.

Mevcut davada Mahkeme, söz konusu para cezalarının verilmesine neden olan davranışların iç hukukta bir suç teşkil etmediğini kaydeder. Ayrıca, söz konusu suç, “bir mahkemenin kendi yargılamalarının düzgün ve düzenli bir şekilde işlenmesini sağlamak için vazgeçilmez yetkisi” (bk., yukarıda anılan, Gestur Jónsson and Ragnar Halldór Hall, § 81, ve buradaki referanslar) kapsamına giren disiplin niteliğinde olup hapis cezasına yol açamazdı. Dahası, söz konusu para cezalarının özgürlükten yoksun bırakmaya dönüştürülme imkânı da bulunmamaktadır (bk., yukarıda anılan, Gestur Jónsson ve Ragnar Halldór Hall, § 95, bu kapsamda anılan diğer kararlar). Mahkeme ayrıca, ne başvurana verilen para cezasının miktarının ne de başvuranın maruz kalma riskini taşıdığı azami para cezasının, söz konusu yaptırımın Sözleşme'nin 6. maddesinin özerk anlamında “cezai” olarak kabul edilmesi için yeterli olmadığı tespitindedir (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, aynı yerde, § 96, ve yukarıda anılan, Grosam, § 120, bu kapsamda anılan diğer kararlar).

Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu yargılamaların Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında “cezai suçlama” kavramının belirlenmesine ilişkin olmadığına ve söz konusu hükmün ceza yönü kapsamında ilgili yargılamalara uygulanmadığına karar vermiştir.

Sonuç olarak başvuru, Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında Sözleşme hükümleriyle konu bakımından bağdaşmadığından başvuruların Sözleşme'nin 35 § 4 maddesi uyarınca oybirliğiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

6. *Marc Brauer / Almanya*⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın bir psikiyatri hastanesine kapatılmasına ilişkin mahkeme kararına karşı yaptığı temyiz başvurusunun Alman Federal Adalet Divanı tarafından süresinde doğru mahkemeye yapılmadığı gerekçesiyle usulden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

2012 yılında başvuran, Bocholt adliyesinin otoparkında park halinde bulunan bazı araçlara çekiçle zarar verdiği ve bir mahkeme memuruna direndiği gerekçesiyle olay yerinde tutuklanmış ve ön tedbir olarak bir psikiyatri hastanesine kapatılmıştır. Başvuran hakkındaki yargılama sonucunda mahkeme, başvuranın akıl hastası olduğu kanaatiyle cezai olarak sorumlu tutulamayacağına ve bir psikiyatri hastanesine kapatılmasına karar vermiştir.

Başvuran, hakkındaki hüküm açıklandığı sırada mahkemenin atadığı avukatıyla birlikte duruşmada bulunmuş ve derhal avukat değişikliği talep ettiğini ve karara kendisinin itiraz etmek istediğini belirtmiştir. Mahkeme başkanı, temyiz başvurusunda bulunması için gereken süre ve doldurması gereken form hakkında başvuranı bilgilendirmiş ve mahkemenin atadığı avukat da kendisine temyiz prosedürü hakkında bilgi veren bir mektup göndermiştir. Başvuran daha sonra temyiz dilekçesini yazıp imzalamış, ancak yanlış mahkemeye göndermiştir. Başvuranın temyiz dilekçesi süre dolduktan sonra doğru mahkemeye ulaşmıştır. Başvuranın, mahkemece atanan avukatından aldığı tavsiye mektubunun yanıltıcı olduğu ve bu nedenle temyiz süresini kaçırmaktan sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle yargılamanın yenilenmesi talebiyle Federal Adalet Divanı'na yaptığı başvuru, süresinde doğru mahkemeye yapılmadığı gerekçesiyle usulden reddedilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Somut olayda, Mahkeme, Federal Adalet Mahkemesinin temyiz başvurusunun zaman aşımına uğradığı yönündeki tespitinin, esasen başvuranın yazılı temyiz başvurusunu yanlış mahkemeye yönlendirmiş olmasına dayandığını belirtmiştir. Bu amaçla Mahkeme, başvuranın yanlış mahkemeye temyiz başvurusunda bulunmasının ve bu konuda başvurana atfedilebilecek ihmalin miktarının, ikinci derece mahkemeye erişiminin engellenmesini haklı kılıp kılmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranın, olay tarihinde, bir psikiyatri hastanesinde tutulduğu ve psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duyan akli dengesi yerinde olmayan bir kişi olarak kabul edildiği için özellikle

⁶ Marc Brauer / Almanya Kararı, no. 24062/13, 01 Eylül 2016. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-165757>

savunmasız olduğunu ve bu nedenle suçlandığı eylemlerden sorumlu olmadığını gözlemlemiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranın hakkındaki hüküm verildikten sonra avukatının vekâletini sonlandırdığını bildirmiş olsa da Alman Hukuku'na göre avukatın vekâletinin başvuran tarafından bu şekilde sonlandırılmayacağını tespit etmiş ve başvuranın temyiz yasa yoluna bizzat kendisinin başvurmak istediğini kaydetmiştir. Ancak, Mahkeme, başvuranın eski avukatının temyiz sürecinde başvurana yanıtıcı tavsiyelerde bulunduğunu ve posta hizmetlerinin Noel döneminde tatile girmesi nedeniyle de başvuranın temyiz dilekçesinin doğru mahkemeye geç ulaştığını tespit etmiştir.

Dolayısıyla, Mahkeme, mevcut davada somut davanın özel koşullarında gerçekleşen bu olağanüstü faktörleri ve başvuranın temyize gitmek istediğini mahkeme salonunda zaten açıklamış olduğunu da göz önünde bulundurarak, Federal Adalet Mahkemesinin yargılamanın yenilenmesi talebini reddetme kararının, söz konusu usuli sınırlamanın amacıyla orantılı olmadığı ve başvuranın mahkemeye erişim hakkının, hakkın özüne zarar verecek şekilde ve ölçüde kısıtlandığı kanaatine varmıştır. Açıklanan nedenlerle, Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

4

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

7. Colombier / Fransa⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, murislerinin vasiyeti ile yabancı hukuka tabi olan bir miras üzerinde iç hukukun kendilerine tanıdığı saklı pay hakkından mahrum bırakılan başvuranların yabancı hukuka tabi bir mirastan saklı pay hakkına sahip Fransız mirasçılara, Fransa'da bulunan mirastan pay alma tanıyan bir kanun hükmünün varlığına rağmen, başvuranların babalarının mirasından kendilerine düşen payın tanınması talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkı ile ve ayrımcılığa karşı korunma hakkının ihlâli iddialarıyla ilgilidir.*

Mevcut davada, başvuranlar, veraseti düzenleyen yabancı hukukun (Kaliforniya Veraset Yasasının) uygulanmasıyla mirastan mahrum bırakılmış olsalar da, Fransa'da bulunan ve ölen babalarına ait olan terekeden, saklı paylarına tekabül eden kısmın düşülmesini talep etmişlerdir. Başvuranların 2006 yılında açtıkları bu davanın hukuki dayanağı olan 14 Temmuz 1819 tarihli Kanunun 2. maddesi bir Fransız vatandaşının saklı payını göz ardı eden yabancı bir kanunun olduğu durumlarda Kanun, Fransız mirasçılar lehine murisin Fransa'da bulunan terekesi üzerine haciz koyma hakkı olduğunu kabul ediyordu.

Başvuranların davalarına dayanak yaptıkları 14 Temmuz 1819 tarihli Kanunun 2. maddesinin anayasaya aykırılığının ileri sürülmesi üzerine Fransa Anayasa Konseyi yaptığı somut norm denetimi sonucunda söz konusu hükmü anayasanın eşitlik ilkesine aykırı bularak iptal etmiştir. Başvuranların açtığı davayı karara bağlayan ulusal mahkemeler somut olayda mirasta saklı pay uygulanmasını zorunlu kılmayan Kaliforniya Veraset Yasalarının sırf bu yüzden Fransa kamu düzenine aykırı olarak addedilemeyeceğini belirtmiş ve yabancı kanunda saklı tutulan bir payın bulunmamasının, uluslararası kamu düzeni istisnasının ancak söz konusu yabancı kanunun uygulanmasının mirasçılarının ekonomik açıdan güvencesiz veya muhtaç duruma düşmesine yol açacağı durumlarda tetiklenmesine izin vermesi gerektiğine hükmederek davayı reddetmiştir.

Başvuranların görüşüne göre, bir mirasın saklı tutulan kısmı, hem Fransız hem de Avrupa kamu politikasının bir parçasını oluşturmaktadır. Başvuranlar, mevcut davada yerel mahkemelerin miras hukukundaki saklı paya ilişkin yorumunun, mahkemelerin Fransız kamu politikası temelinde saklı paylı mirasçılar olarak korunmalarını kabul etmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesi ile korunan haklarını ihlâl ettiğini düşünmektedir. Başvuranlar ayrıca ulusal mahkemelerin mirasçılık haklarından muris tarafından mahrum bırakılmalarının

⁷ Colombier / Fransa Kararı, no. 14925/18, 15 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230876>

başvuranların herhangi birini ekonomik güvencesizlik veya muhtaçlık durumunda bırakmadığına dair tespitin hatalı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme somut davaya ilişkin değerlendirmesine geçmeden önce, Sözleşme'nin 8. maddesinin, kişinin ebeveynlerinin veya hatta ailesinin diğer üyelerinin mirasından hediye alma veya belirli bir pay alma gibi genel bir hakkın tanınmasını gerektirmediğini hatırlatmıştır. Buna göre Mahkeme, bir çocuğun, veraset amacıyla, ölen bir kişinin mirasçısı olarak tanınma hakkını 8. madde kapsamında görmediğini ortaya koymuştur.

Bu çerçevede Mahkeme somut davada, başvuranların babalarının mirasından kendilerine düşen payın tanınması talebinin reddini, davalı Devlet'in başvuranların aile yaşamlarına etkin bir şekilde saygı gösterilmesini sağlama yönündeki pozitif yükümlülüğünü ihlâl edip etmediği açısından değerlendirmelerde bulunmuştur.

Mahkeme bu bağlamda ilk olarak hem Fransa'da veraset hukuku alanında yaşanan mevzuat değişiklikleri ile Avrupa Birliği'nin 2012 yılında veraset hukukunda uygulanacak hukuku belirlemede murislere tanıdığı geniş yetkilere ilişkin düzenlemede kabul ettiği mirasın saklı payı kurumunun zayıflamasına yönelik genel bir eğilime dikkat çektikten sonra, Fransız sisteminde var olan saklı pay kurumunun, bir kişinin haklarını sosyal, ırksal, siyasi, cinsel veya dini nedenlerle azaltan veya ortadan kaldıran yabancı bir yasanın herhangi bir hükmünü iptal etmeyi mümkün kılan Fransız uluslararası kamu politikası istisnasını tetikleyecek kadar evrensel bir değere sahip olmadığına karar vermiştir.

Mahkeme, daha sonra Fransız yüksek mahkemelerinin özellikle, bir mirasın saklı payını göz ardı eden kanunlar ihtilafı kuralı tarafından belirlenen yabancı bir kanunun, ancak somut olayda somut uygulamasının, Fransız hukukuna esas olduğu düşünülen ilkelerle bağdaşmayan bir duruma yol açması halinde göz ardı edilebileceğine ilişkin yaklaşımını incelemiştir. Olayları ve sunulan delilleri değerlendirmede Mahkeme'den daha iyi bir konumda olan ulusal mahkemelerin başvuranların ekonomik güvencesizlik veya ihtiyaç içinde olmadıklarına dair tespitini Mahkeme de önündeki bilgi ve belgelerden teyit etmiştir.

Bu koşullar altında, Sözleşmeciler Devletlerin çoğunun iç hukuk düzeninde saklı paya ilişkin düzenlemeler yer alsa da, çocukların ebeveynlerinin mallarının bir kısmını miras alma konusunda genel ve koşulsuz bir hakkın varlığını hiçbir zaman tanımamış olan Mahkeme, somut davada yerel mahkemelerin gerekçelerinden ayrılmak için bir neden görmemiştir. Ayrıca Mahkeme, başvuranların babalarının yaşamı boyunca babalarıyla olan aile bağlarının

gelişmesinin önünde, yetkililerin herhangi bir eylemi veya ataletinden kaynaklanan bir engel olmadığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, mevcut davanın koşullarında, yerel mahkemelerin başvuranların murisinin seçiminin Fransız kamu düzenine aykırı olmama kuralının uluslararası kamu politikası istisnasını tetikleyecek ölçüde ihlâl etmediği yönündeki analizinden ayrılmasını gerektiren haklı nedenlerin bulunmadığını düşünerek somut davada Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

Mahkeme daha sonra başvuranların, Fransız hukuku uyarınca mirasçı olmalarına rağmen, babalarının mirasından eşi lehine mahrum bırakılmalarına izin verilmesinin ayrımcılık yasağını ihlâl ettiği iddiasını incelemiştir.

Mahkeme, başvuranların babalarının mirasından dışlanmasına yol açan durumun, ulusal mahkemelerin bireysel bir dileği yorumlamaları ile ilgili olmayıp, merhumun seçimine saygı duyulması olarak görmüştür. Bu koşullar altında Mahkeme, yabancı hukuk tarafından kabul edilen ve Fransız mahkemeleri tarafından onaylanan başvuranların murisinin eşi ile çocukları arasında radikal bir seçim yapma kararının, Sözleşme'nin 14. maddesi anlamında ayrımcı muamele teşkil etmediğine karar vermiştir.

8. Diaconeasa / Romanya⁸ Kararı

Öz: Başvuru; fiziksel engelli bir birey olan başvurana sağlanan kişisel asistan yardımının yetkililer tarafından geri çekilmesiyle ilgilidir. Başvuran, kişisel asistan yardımının kaldırılmasının kendisini izolasyona zorladığını ve orantısız bir şekilde özerkliğinden mahrum bıraktığını öne sürerek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğini iddia etmiştir.

Başvuran Angelica Diocanaesa, 1953 yılında doğmuş olan bir Romanya vatandaşıdır ve Lupeni'de yaşamaktadır. Altmışlı yaşlarının sonunda olan başvuran, 2013 yılında felç geçirmiş ve hareket edemez, konuşamaz ve temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Engelli Yetişkinleri Koruma Komisyonu, 9 Kasım 2016 tarihinde başvuranın kişisel asistan gerektiren ağır bir engellilik durumuna sahip olduğunu belirten bir yıl süreyle geçerli bir sertifika vermiştir.

Komisyon, 22 Kasım 2017 tarihinde düzenlemiş olduğu iki yıl süreyle geçerli olan yeni sertifika ile başvuranın kişisel asistan gerektirmeyen ağır bir engele sahip olduğunu değerlendirmiştir. Bunun neticesinde başvurana sağlanan kişisel asistan yardımı hizmeti sona

⁸ Diaconeasa / Romanya Kararı, no. 53162/21, 20 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231085>

endirilmiştir. Benzer bir değerlendirme; Komisyon tarafından 20 Kasım 2019 tarihinde verilen sertifikada da yapılmıştır, Komisyon, başvuranın durumunun kalıcı olduğunu ve periyodik olarak yeniden değerlendirilmesinin gerekmediğini değerlendirmiştir. Başvuran her iki belgeye de itiraz etmiş ve esas olarak fiziksel durumunun 2016'dan bu yana iyileşmediğini ileri sürmüştür. Her iki sertifika da Alba Iulia Temyiz Mahkemesi tarafından, ilki 15 Haziran 2020 tarihli nihai kararla, ikincisi ise 12 Nisan 2021 tarihli nihai kararla onanmıştır. Başvuran, kişisel asistan yardımının kaldırılmasının kendisini izolasyona zorladığını ve orantısız bir şekilde özerkliğinden mahrum bıraktığını öne sürerek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başlangıçta AİHM, müdahalenin yasaya uygun olduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme ayrıca, müdahalenin Devletin ekonomik refahı ve diğer bakım kullanıcılarının menfaatleri gibi meşru bir amaç güttüğünü kabul etmektedir. Bu nedenle Mahkeme, kişisel asistan yardımını geri alma kararının Sözleşme'nin 8§2 maddesi anlamında demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı ve özellikle Devletin takdir yetkisi dâhilinde başvuranın kişisel asistan yardımını sürdürme menfaati ile toplumun ilgili menfaatleri arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme kararının devamında davalı devletin "Engelli Bireylerin Hakları Komitesi"ne ("CRPD") üye olduğunu belirtmiştir. Bu sözleşme gereğince davalı Devletin tüm engellilerin eşit haklarını, yeterli bir yaşam standardını ve sosyal korunma haklarını tanıdığını ve engellilerin bağımsız yaşayarak topluma dâhil olmalarına yardımcı olmak için etkili ve uygun önlemler almayı taahhüt ettiğinin altını çizmiştir.

AİHM; temyiz mahkemesinin kararında, başvuranın tıbbi durumunun engelliliği için yalnızca "ağır" sınıflandırmasını gerektirdiğini ve yardımla hareket edebildiğini ve günlük faaliyetlerinde yalnızca kısmi yardıma ihtiyaç duyduğunu belirttiğini not etmiştir. Ancak, AİHM'e göre temyiz mahkemesi, başvuranın içinde bulunduğu durumla ilgilenmemiş ve kararlarını verirken, başvuranın yardıma ihtiyacı olduğunu sürekli olarak belirten tıbbi, sosyal ve nörolojik değerlendirmeleri dikkate almamış görünmektedir. Son olarak AİHM; başvuranın kısmi yardıma ihtiyacı olduğu tespit edilirken, ne Komisyonun ne de istinaf mahkemesinin, başvuranın onuruna saygı gösterilmesini ve özerklik hakkından etkili bir şekilde yararlanmasını sağlamak için alternatif pratik düzenlemeleri araştırmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda Mahkeme; Engelli Hakları Ulusal Stratejisi'nde yetkililerin, engelli kişilerin bağımsız yaşamalarını ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak için, engelli bir kişinin ihtiyaçlarının

değerlendirilmesinin genişletilmesi ve her türlü desteğin dikkate alınması gerektiğini belirlediklerini not etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme; başvuranın yetkililerden daha fazla koruma gerektiren genel savunmasızlığı göz önünde bulundurulduğunda, ikincil rolüne ve davalı Devletin takdir yetkisine rağmen, Komisyonun ve temyiz mahkemesinin kararlarında 8. maddenin gerektirdiği şekilde çatışma halindeki kamu ve özel menfaatler arasında adil bir denge kurduğuna ikna olmamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme; başvuruların Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiğine ve başvurana 7.500 avro (EUR) manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

9. Wa Baile / İsviçre⁹ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın kimlik kontrolü sırasında ayrımcılığa maruz kalması ve ulusal yargılamada etkili bir hukuk yolu bulunmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesi ile bağlantılı olarak 14. maddesinin ve bu şikâyet bağlamında 13. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Koyu tenli bir İsviçre vatandaşı olan başvuran Şubat 2015'te sabah işe giderken, Zürih Tren İstasyonunda polis tarafından kimlik kontrolü için durdurulmuştur. Polisin ifadesine göre, başvuran yanından geçerken başvuranın kafasını başka tarafa çevirmesi şüpheli görünmüş ve başvurandan kimlik göstermesini istemiştir. Başvuranın kimlik göstermeyi reddetmesi sonrasında, memurlar onu kenara çekerek ellerini havaya kaldırmasını istemişler; kimliğini kanıtlayan bir belge buluncaya kadar ceplerini ve sırt çantasını aramışlardır. Kimliği doğrulandıktan sonra, başvuranın ayrılmasına izin verilmiştir.

Kasım 2016'da yerel ceza mahkemesi, polisin emrine uymayı reddettiği için başvuranı 100 İsviçre Frangı para cezası ödemeye mahkûm etmiştir. Başvuranın bu karara karşı ırkçı kimlik tespiti uygulandığı iddiasıyla yaptığı temyiz başvurusu reddedilmiş ve ceza mahkemesinin kararı kesinleşmiştir.

Başvurucu bu defa, idare mahkemesine başvurarak kendisine karşı yapılan ayrımcı kimlik kontrolü işleminin hukuka aykırı olduğunun tespit edilmesini talep etmiştir. Ekim 2020'de idare mahkemesi, başvuranın polis memurunun yanından geçerken başını çevirmiş olmasının şüpheli

⁹ Wa Baile / İsviçre Kararı, no. 43868/18 ve 25883/21, 20 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231080>

görülmeye için yeterli olmadığına, kimlik kontrolünün objektif olarak haklı gösterilemediğine, dolayısıyla yapılan uygulamanın hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir. Ancak başvuranın ten rengine dayalı ayrımcılık yapıp yapılmadığı hususunda idare mahkemesi bir değerlendirme yapmamıştır. Federal Yüksek Mahkeme, başvuranın bu karara karşı yaptığı itirazın kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Federal Yüksek Mahkeme kararında, idare mahkemesinin zaten işlemin hukuka aykırı olduğuna karar verdiğini, kararın gerekçesinin değiştirilmesinde korunmaya değer bir menfaat bulunmadığını belirtmiştir.

Başvuran, Mahkeme önünde hem ceza yargılamasına hem de idari yargılamaya ilişkin olarak farklı zamanlarda iki ayrı başvuruda bulunmuştur. Başvuran kimlik kontrolünde ayrımcı saiklerin rol oynayıp oynamadığını soruşturma yükümlülüğünün ihlâl edildiğini, kimlik kontrolü sırasında ayrımcılığa maruz kaldığını ve ulusal yargılamada etkili bir hukuk yolu bulunmaması nedeniyle Sözleşme'nin 13. maddenin ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. Mahkeme iki başvurunun birlikte incelenmesine karar vermiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme daha önce Basu/Almanya ve Muhammad/İspanya davalarında, ayrımcı olduğu düşünülen bir kimlik kontrolüne dayanan şikâyetin 8.madde anlamında özel hayata saygı hakkı kapsamına girebileceğine, dolayısıyla 8. madde ile bağlantılı olarak 14. maddenin uygulanabilir olduğuna karar vermiştir.

Mevcut davada, idare mahkemesinin kimlik kontrolü için nesnel bir gerekçe bulunmadığı yönündeki tespiti ışığında, Mahkeme, kontrol ve aramanın ırkçı saikle yapıp yapılmadığının belirlenmesinin yetkili mahkemelerin görevi olduğu görüşünü benimsemiştir. Olayın özel koşulları ışığında, Mahkeme, özel hayata saygı hakkının uygulanabilmesi için gerekli ciddiyet eşiğine ulaşıldığını ve başvuranın ten rengi nedeniyle ayrımcılığa uğradığına dair tartışılabilir bir iddiası olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte, ne idare mahkemesi ne de ceza mahkemesi bu şikâyeti etkili bir şekilde incelememiştir. Mahkeme bu nedenle 8. madde ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesinin uygulanabilir olduğuna ve usul boyutu yönünden ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme buna ek olarak, bazı uluslararası kuruluşların, İsviçre'de polis tarafından ırksal ayrımcılığa dayalı uygulamaları rapor ettiklerini, bu tespitin, başta Uluslararası Af Örgütü olmak üzere başvuruya müdahil olarak katılanların sunduğu gözlemlerle de desteklendiğini, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu raporların, başvuranın ayrımcı muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasını desteklediğini belirtmiştir.

Mahkeme, iç hukukta yapılan yargılamalarda başvuranın ten rengine dayalı ayrımcılıkla ilgili tartışılabilir şikâyetinin İsviçre mahkemeleri tarafından etkili bir şekilde incelenmediğini, dolayısıyla başvuranın, kendisine karşı gerçekleştirilen kimlik kontrolü ve arama sırasında ayrımcı muameleye maruz kaldığı iddiasını ileri sürebileceği yerel mahkemeler önünde etkili bir hukuk yoluna sahip olmadığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme sonuç olarak, Sözleşme'nin 8. maddesi ile bağlantılı olarak 14.maddesinin esas yönünden de ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca, idari yargılamaya ilişkin başvuruda, yerel mahkemelerde etkili bir iç hukuk yolu bulunmaması nedeniyle Sözleşme'nin 13. maddesinin de ihlâl edildiğine karar vermiştir.

5

DÜŞÜNCE, VICDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

10. *Executief van de Moslims van België ve diğerleri / Belçika¹⁰ Kararı*

Öz: Dava, Belçika'nın Flaman ve Valon bölgelerinde hayvanların önceden bayıltılmadan kesilmesinin (helal kesim) yasaklanması nedeniyle, Sözleşme'nin 9. maddesinin ve 9. maddesi ile bağlantılı olarak 14. maddesinin ihlâl edildiği iddialarına ilişkindir.

Başvuranlar, Belçika'nın Müslüman toplumlarını temsil ettiklerini iddia eden kuruluşların yanı sıra, Belçika'nın Türk ve Faslı Müslüman toplumlarından ulusal ve yerel dini yetkililer, Belçika'da ikamet eden Müslüman inancına sahip Belçika vatandaşları ve Yahudi inancına sahip Belçika vatandaşlarıdır. Belçika'da hayvanların korunması ve refahına ilişkin 14 Ağustos 1986 tarihli Kanun, mücbir sebepler veya zorunluluk halleri dışında, omurgalı hayvanların uyuşturulmadan veya bayıltılmadan kesilemeyeceğini öngörmektedir. Ancak dini törenle yapılan kesimler, 2014 yılına kadar bu kuralın istisnasını oluşturmaktaydı. 2014 yılında yapılan bir devlet reformunun ardından ise o tarihe kadar Federal Devletin yetki alanına giren “hayvan refahı” meselesi bölgesel bir yetki haline gelmiştir. Bu reformun ardından iki bölge, hayvanların bayıltılmadan, dini bir ritüel olarak doğrudan kesilmesine izin veren istisnaya son veren kararnameyi kabul etmiştir (Flaman Bölgesi için 17 Temmuz 2017 ve Valon Bölgesi için 4 Ekim 2018).

Mevcut davadaki başvuranlardan bazıları, 2019 yılında Avrupa Birliği Adalet Divanı'na (“ABAD”), özellikle bayıltılmadan kesimin AB Temel Haklar Şartı'nda öngörülen din özgürlüğü ışığında AB hukukuyla uyumlu olup olmadığına ilişkin bir dizi ön soru yönelten Anayasa Mahkemesi'nde Flaman ve Valon kararlarının yargısal denetimini talep etmiştir. Bunu takiben, 2020 yılında ABAD, AB hukukunun, ritüel kesim bağlamında, hayvanın ölümüyle sonuçlanmayacak geri döndürülebilir bir bayılma prosedürü gerektiren bir üye devlet mevzuatını yasaklamadığına karar vermiştir. Bunun üzerine 2021 yılında, Anayasa Mahkemesi, başvuranların din hürriyeti ve ayrımcılık yasağı kapsamındaki şikâyetlerinin temelsiz olduğuna hükmederek, ihtilafli kararnameyi Anayasa'ya uygun olduğuna karar vermiştir.

Başvuranlar Mahkeme önünde, ilgili kararnameyi nedeniyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (“Sözleşme” veya “AİHS”) 9. maddesinin ihlâl edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar, ayrıca Müslüman ve Yahudi inananlar için dinlerinin emirlerine uygun olarak hayvan kesiminin veya bu hayvanlardan et elde etmenin imkânsız olmasa bile büyük ölçüde zorlaşacağını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar, ek olarak, Avrupa İnsan Hakları

¹⁰ Executief van de Moslims van België ve diğerleri / Belçika Kararı, no. 16760/22,...., 13 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230858>

Sözleşmesi'nin ("Sözleşme" veya "AİHS") 9. maddesi ile 14. maddesine dayanarak, din özgürlükleri bakımından ayrımcılığa uğradıklarından yakınmaktadır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

i. Din Hürriyeti

Mahkeme, başvuruların din hürriyetine bir müdahale olduğunu ve bunun mevzuat, yani Flaman ve Valon kararnameleri tarafından öngörüldüğünü tespit etmiştir. Müdahalenin meşru bir amaç güdüp gütmeyeceği konusunda ise Mahkeme, hayvan refahının korunmasının Sözleşme'nin 9. maddesinde belirtilen amaçlardan biriyle ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceği konusunda ilk kez karar vermek zorunda kaldığını gözlemlemiştir. Buna göre, Sözleşme'nin 9. maddesi, din hürriyetine müdahaleyi haklı gösterebilecek meşru amaçların kapsamlı listesinde hayvan refahının korunmasına açık bir atıf içermemektedir. Ancak Mahkeme, Sözleşme'nin 9. maddesinin atıfta bulunduğu genel ahlakın korunmasının, yalnızca kişiler arası ilişkiler alanında insan onurunu korumaya yönelik olarak anlaşılamayacağını değerlendirmiştir. Zira Sözleşme, koruma kapsamındaki bireylerin yaşam ortamlarına ve özellikle de Mahkeme tarafından daha önce koruma altına alınmış olan hayvanlara karşı kayıtsız değildir ve hayvanların çektiği acılar dikkate alınmaksızın, güvence altına aldığı hak ve özgürlüklerin mutlak olarak kullanılmasını teşvik ettiği şeklinde yorumlanamaz. Bu bağlamda, "Ahlak" kavramının doğası gereği evrimsel olduğunu vurgulayan Mahkeme, ABAD ve Anayasa Mahkemesi ile çelişmek için herhangi bir neden görmemiş ve hayvan refahının korunmasının, Sözleşme'nin 9. maddesi anlamında meşru bir amaç teşkil eden genel ahlak kavramıyla ilişkilendirilebileceğini değerlendirmiştir.

Müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı konusunda ise Mahkeme, bir yandan Devlet ve dinler arasındaki ilişkilerle ilgili olan ve diğer yandan üye devletler arasında açık bir fikir birliği ortaya koymayan mevcut davadaki gibi durumlarda, ulusal makamlara kesinlikle geniş bir takdir marjı tanınması gerektiği kanaatinde. Bu bağlamda, tedbirin gerekliliğine ilişkin ulusal düzeyde gerçekleştirilen parlamento ve yargı denetiminin kalitesi, özellikle ilgili takdir marjının uygulanmasının belirlenmesinde özel bir öneme sahiptir. Parlamenter incelemenin niteliği ile ilgili olarak Mahkeme, ihtilafli kararnamelerin çeşitli dini grupların, veterinerlerin ve hayvan koruma derneklerinin temsilcileriyle kapsamlı istişarelerin ardından kabul edildiğini ve hayvan refahını teşvik etme ve din özgürlüğüne saygı gösterme hedeflerini mümkün olduğunca etkili bir şekilde uzlaştırmak

için federal, Flaman ve Valon yasama organları tarafından uzun bir süre boyunca önemli çabalar sarf edildiğini kaydetmiştir.

Başvuranların, dini inançlarına uygun et elde etmenin imkânsız olmasa da zorlaşacağı yönündeki şikâyetleriyle ilgili olarak ise Mahkeme, Flaman ve Valon Bölgelerinin, hayvanların öldürülmeden önce bayılmasının yasal bir gereklilik olmadığı diğer bölgelerden veya ülkelerden gelen etlerin tüketimini yasaklamadığını ve başvuruların bu tür etlere erişimin daha zor hale geldiğini göstermediklerini kaydetmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu kararnameyi kabul ederken, ulusal makamların kendilerine tanınan takdir marjını aşmadıkları ve orantılı bir tedbir aldıkları sonucuna varmıştır.

ii. Ayrımcılık Yasası

Başvuranların Yahudi ve Müslüman inananlar olarak, avcı ve balıkçılara kıyasla durumlarına ilişkin olarak Mahkeme, başvuruların avcı ve balıkçılarla benzer veya ilgili bir durumda olduklarını göstermediklerini kaydetmiştir. Mahkeme bu kapsamda, ABAD tarafından belirtildiği üzere, ritüel kesim çiftlik hayvanları üzerinde gerçekleştirildiği için, bu hayvanların öldürülmesinin, avcılık ve eğlence amaçlı balıkçılık bağlamında kesilen yabancı hayvanlardan farklı bir bağlamda gerçekleştiğini belirtmiştir.

Dini diyet kurallarına tabi olmayan genel nüfusla karşılaştırıldığında, Yahudi ve Müslüman inananlar olarak başvuruların durumuyla ilgili olarak ise Mahkeme, kararnamelerin, dini ayinlerin öngördüğü özel kesim yöntemleri söz konusu olduğunda alternatif bir bayılma süreci öngördüğünü kaydetmiştir: Kararnameler, geri döndürülebilir ve ölümcül olmayan bayıltmayı öngörmektedir. Dolayısıyla, mevcut davada farklı durumların ele alınış biçiminde bir ayrımcılık söz konusu değildir.

Son olarak Müslümanlara kıyasla Yahudi olan başvuruların durumuyla ilgili olarak Mahkeme, Anayasa Mahkemesi gibi, Yahudi dini cemaatinin beslenme kurallarıyla Müslüman dini cemaatinin beslenme kurallarının farklı nitelikte olmasının, Yahudi ve Müslüman inancına sahip kişilerin din özgürlüğü açısından söz konusu tedbirle ilgili olarak farklı durumda olduklarını tespit etmek için yeterli olmadığı kanaatindedir. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 9. maddesinin ve 9. madde ile birlikte ele alındığında Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

6

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

11. Ramadan / Fransa¹¹ Kararı

Öz: Başvuranın, sanığı olduğu cinsel saldırı davasının mağdurunun kimlik bilgilerini yayınlaması nedeniyle adli para cezasına mahkûm edilmesine ilişkin başvuruda Mahkeme, ifade özgürlüğünün ihlâl edildiğine yönelik şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Başvuran hakkında Paris soruşturma yargıcu, 2012 yılında Paris'te kendini savunamayacak durumdaki "X" bir kişiye ve 2009 yılında da Lyons şehrinde başka bir kişiye karşı cinsel saldırıda bulunduğu iddiasıyla 2018 yılında soruşturma başlatmıştır. Davanın başlamasından hemen sonra X, davaya katılmıştır.

Başvuran, dava sürerken X'in adı ve soyadına bir internet sitesi ile farklı ülkelerdeki çeşitli haber kaynaklarında yer verildiğini, ayrıca başvuranın bir takma adla internet blog'u oluşturduğunu ve sosyal medya hesaplarında kendi fotoğrafını yayınlarak bahsi geçen rumuzla ilişkilendirdiğine dikkat çekmiştir.

Başvuran, bir basın açıklaması ile bir televizyona verdiği röportajda X'in ismini de vererek bir kitap yayınlacağını duyurmuştur. X'in ismine kitapta da yer verilmiştir. Bunun üzerine X, Paris mahkemelerine başvurarak anılan basın açıklamasından kendi isminin çıkarılmasını ve söz konusu kitabın yayınlanmasının yasaklanmasını talep etmişse de talebi reddedilmiş ve kitap yayınlanmıştır.

Daha sonra X, cinsel saldırı mağdurunun kimliğini yayınlaması nedeniyle başvuran hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Dava sonucunda başvuran, basın açıklaması ve röportaj nedeniyle 2.000 avrosu ertelenmiş olmak üzere 3.000 avro para cezasına çarptırılmış ve başvuranın X'e 1.000 avro tazminat ödemesine karar verilmiştir. Ayrıca kitabın yayınlanması nedeniyle başvuran ve yayıncısı müştereken 4.000 avro tazminat ödemeye mahkûm edilmiş ve yayıncının 1.000 avro para cezası ödemesi kararlaştırılmıştır.

Paris İstinaf Mahkemesi kararı onamış ancak başvuranın para cezasını 1.000 avroya, yayıncının cezasını ise 500 avroya indirmiştir. Buna gerekçe olarak her ne kadar başvuran ve yayınevi X'in rızasını almadan kimliğini yayınlamış olsalar da hâlihazırda kimliğinin çeşitli mecralarda yayınlanmış olması ve X'in kendisinin de buna katkı sağlamış olmasını göstermiştir. İstinaf Mahkemesi aynı gerekçeyle ve X'in kişisel hayatının ya da sağlığının nasıl etkilendiğini gösterememesi nedeniyle başvuran ve yayınevini ödemesine karar verilen

¹¹ Ramadan / Fransa Kararı, no. 23443/23, 09 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230997>

müşterek tazminatı da 1.000 avroya indirmiş, ancak yalnızca başvuranın sorumluluğuna 1.000 avro daha eklemiştir. Başvuranın cezası Yargıtay tarafından onanmıştır.

Başvuran, para cezasına mahkûm edilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlâl edildiğinden yakınmaktadır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Basın Özgürlüğü Kanunu'nun 39. maddesi, mağdurun yazılı rızasının bulunmaması halinde bir cinsel saldırı ya da taciz mağdurunun kimliğinin ya da fotoğrafının herhangi bir mecrada paylaşmanın 15.000 avroya kadar para cezasıyla cezalandırılmasını öngörmektedir. Mahkeme'ye göre başvuran, X'in kimliğini bir basın açıklamasında, röportajında ya da kitabında yayımlarken anılan maddedeki paylaşma fiilini bahsi geçen yazılı rıza koşulunu sağlamadan gerçekleştirdiğini bilebilecek konumdaydı. Başvuranın, anılan cezai hükümde yer alan "mağdur" sıfatının belirsiz olduğu yönündeki itirazına ilişkin olarak ise Mahkeme, başvuranın yargılandığı davada X'in katılan sıfatıyla yer aldığını, Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesi anlamında suçtan doğrudan etkilenen konumda olduğunu bu nedenle müdahalenin kanunla öngörülmüş olduğunu kabul etmiştir.

AİHM'e göre X'in kimliğini yayımlayan başvuranın amacı toplumsal bir tartışmaya katkı sağlamaktan ziyade kendini halkın önünde savunmak istemesiydi. Bu nedenle Mahkeme'ye göre, mağdurun itibarını korumayı amaçlayan söz konusu müdahale bakımından yerel makamların takdir yetkisi daha fazladır.

Mahkeme, ilk derece mahkemesi kararında, başvurana verilen para cezasının başvuranın ifade özgürlüğüne müdahale anlamına geldiği, ancak bunun kanunla öngörüldüğü ve meşru bir amaç güttüğü yönünde değerlendirme yapıldığını kaydetmiştir. Ayrıca kararda başvuranın X'in adını yayınlamasının savunma hakkını ya da adil yargılanma hakkını kullanması için gerekli olmadığı ve üzerine atılı suçlar bakımından X'in adını vermemek kaydıyla kendini savunabileceğinin belirtildiği vurgulanmıştır. Öte yandan aynı kararda, X'in adının daha önce yayınlanmış olduğu savunması bakımından başvuranın yayınlarının bu bilgiyi daha geniş ölçüde yaydığı ve sosyal medyada pek çok tepkiye yol açtığı belirtilmiştir.

AİHM, başvuranın ve X'in menfaatlerini dengelerken ilgili ve yeterli gerekçeler sunan yerel mahkemelerin değerlendirmelerinden ayrılmaya gerek görmemiştir. Ayrıca başvurana verilen cezaların makul olduğuna ve istinaf aşamasında da azaltıldığına dikkat çekerek ve Devletin somut olaydaki geniş takdir yetkisini vurgulayarak söz konusu müdahalenin meşru

amacına kıyasla orantılı olduğuna karar vermiştir. Başvuru bu nedenlerle açıkça dayanaktan yoksun kabul edilmiştir.

TOPLANTI VE
DERNEK
KURMA
ÖZGÜRLÜĞÜ

12. Halkın Kurtuluş Partisi / Türkiye¹² Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran partinin kanunda öngörülen kriterleri karşılayamaması nedeniyle 24 Haziran 2018 milletvekili seçimlerine katılma hakkının ihlâl edildiği iddiası ile Yüksek Seçim Kurulu Kararına karşı itiraz yolu tanınmamasının etkili başvuru yapma hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Yüksek Seçim Kurulu (YSK), 22 Nisan 2018 tarihinde 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak genel seçime 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 20. ve 36. maddeleri ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14. maddesi uyarınca katılabilecek siyasi partilerin listesini ilan etmiştir. Başvuran parti, seçim gününden en az altı ay önce Türkiye'nin il ve ilçelerinin en az yarısında parti teşkilatını kurmadığı gerekçesiyle bu partiler arasında yer almamıştır.

Başvuran parti, YSK nezdinde bu karara itiraz etmiş ve özellikle büyük kongresini topladığını ileri sürmüştür. 24 Nisan 2018 tarihinde Komisyon, başvuran partinin seçimlere katılma şartlarını, özellikle de seçim gününden en az altı ay önce illerin en az yarısında teşkilatlarını kurma şartını yerine getirmediğini belirterek itirazını reddetmiştir. Komisyon ayrıca, bir partinin belirli bir ilde teşkilatlanmış sayılabilmesi için, o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmuş ve ilçe kongrelerini yapmış olması gerektiğini, başvuran parti açısından ise böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir. Anayasa'nın 79. maddesi uyarınca, Komisyon kararlarına karşı başka bir organa itiraz edilemeyeceğinden, bu karar verildiği tarihte kesinleşmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

AİHM, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi kararında, bir siyasi partinin milletvekili seçimlerine katılabilmesi için yerine getirmesi gereken koşulları belirleyen ilgili mevzuatı ve bu mevzuatın YSK tarafından Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen standartlara uygunluğu açısından uygulanmasını incelediğini hatırlatmış ve bu kararda yaptığı inceleme ışığında, YSK tarafından sunulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğunu ve müdahalenin demokratik bir toplumda izlenen meşru amaçla orantılı olduğunu belirtmiş ve bu nedenle, ne itiraz edilen kararlarda öne sürülen gerekçelerin ne de mevzuatın amacının, başvuran partinin siyasi parti

¹² Halkın Kurtuluş Partisi / Türkiye Kararı, no. 53389/18, 30 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231420>

sıfatıyla dernek faaliyetlerini sürdürme özgürlüğünü kullanmasını engellemediği ve Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlâl edilmediği sonucuna vardığını kararında belirtmiştir.

Mevcut davada AİHM, YSK'nın kararlarını desteklemek için ileri sürdüğü gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğuna ve müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olmadığını değerlendirmiştir. Bu sebeple AİHM, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi davasında vardığı sonucu yineleyerek mevcut davada o karardaki bulgularından ayrılmak için hiçbir neden görmemiş ve başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

AİHM ayrıca, YSK kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere başka bir organa itiraz edilemeyeceğine ilişkin Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamındaki şikâyetleri daha önce incelediğini ve reddettiğini kaydederek, başvurularının YSK tarafından reddedilmesinin, başvuruların şikâyetlerini Mahkeme'ye sunmadan önce ulusal bir organ önünde dile getirdiklerini gösterdiğini tespit etmiştir. Bu sebeple Mahkeme başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

8

MÜLKİYET HAKKI

13. Mehmet Murat Öz ve Diğerleri / Türkiye¹³ Kararı

Öz: *Başvuru, 55 yıl kamulaştırma amacına uygun olarak kullanılan taşınmazın farklı bir kamu kurumuna devredilmesi üzerine önceki sahipleri tarafından açılan iade davasının reddedilmesinin, mülkiyete saygı hakkını ihlâl ettiği iddiasına ilişkindir.*

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları şirketi (“TCDD”) başvuranların murisine ait taşınmazı usulüne uygun olarak 1953 yılında kamulaştırmıştır. TCDD, 2008 yılında başvuru konusu taşınmazı Toplu Konut İdaresi Başkanlığına (“TOKİ”) satmıştır.

Başvuranlar 2011 yılında, İdare Mahkemesinde, Kamulaştırma Kanununun 22. ve 23. maddelerine dayanarak taşınmazın iadesi davası açmışlardır.

İdare Mahkemesi, 2015 tarihinde, söz konusu maddelerin uygulanmasına ilişkin koşulların yerine getirilmediği gerekçesiyle başvuranların davasını reddetmiştir. Danıştay, kararı onamıştır. Bu karar üzerine başvuranlar Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi, başvuranların söz konusu taşınmaz üzerinde mülkiyet hakkı talebini oluşturabilecek meşru bir beklentilerinin bulunmadığı gerekçesiyle başvuruyu konu bakımından kabul edilmez bulmuştur.

Başvuranlar, Devlet tarafından kamulaştırma yoluyla edinilen murislerine ait taşınmaza ilişkin geri alım taleplerinin reddedilmesinin, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi anlamında mülkiyete saygı haklarını ihlâl ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, İdare Mahkemesinin taşınmazın kamu yararı amacına uygun olarak kullanıldığına ilişkin kabulünün keyfi veya açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydetmiştir. Mahkeme bu kabulden hareketle Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesinin, hukuka uygun olarak kamulaştırılan bir mülkün belirli bir süre kullanıldıktan sonra kamu yararına kullanımının sona ermesi halinde eski sahiplerine iade veya tazminat yükümlülüğü getirecek şekilde yorumlanamayacağını belirtmiştir.

¹³ Mehmet Murat Öz ve Diğerleri / Türkiye Kararı, no. 13718/17, 16 Ocak 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231149>

Mahkeme, Sözleşme böyle bir yükümlülük getirmese bile, ulusal makamların iç hukuklarında kamulaştırılan mülkün iadesine ilişkin bir hak öngörmeleri durumunda, bu durumu Sözleşme bağlamında inceleyebileceğini hatırlatmıştır.

Mahkeme bu bakımdan yaptığı değerlendirmede, TCDD'nin ihtilafli araziye daha önce elli yıldan fazla bir süre boyunca kamu amacına uygun olarak kullandığını ardından başka bir kamu kurumuna devrettiğini, bu durumda ulusal mahkemelerin, Kamulaştırma Kanununun 22. ve 23. maddelerindeki koşulların başvuranlar aracısından oluşmadığına ilişkin kabulünden ayrılmayı gerektiren bir sebep bulunmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, başvuranların, taşınmazın iadesine yönelik meşru bir beklentilerinin bulunmaması nedeniyle başvuruyu konu bakımından kabul edilemez bulmuştur.

14. Cahit Atasagün / Türkiye¹⁴ Kararı

Öz: Başvuru, imara açılmaması ve yapı ruhsatı verilmemesi gereken bir taşınmazda inşa edilen yapının heyelan nedeniyle zarar görmesine ilişkindir.

Belediye tarafından inşaat ruhsatı verilmesi üzerine başvuran tarafından yapılan ve sonrasında yine Belediye tarafından oturma izni verilen ev, heyelan nedeniyle zarar görmüştür. Heyelan bölgesinde tahliyeyi gerektirecek şekilde hasara uğrayan bir tek başvuranın taşınmazıdır. Bölge doğal afet alanı ilan edilmiş ve başvurana kira yardımı yapılmıştır.

Başvuran, bu yerin gerçekte imara açılmaması ve kendisine yapı ruhsatı verilmemesi gerektiğini, bu nedenle Belediyenin hizmet kusurunun bulunduğunu ileri sürerek Belediye aleyhine tam yargı davası açmıştır.

İdare Mahkemesince aldırılan bilirkişi raporunda, evin inşası öncesinde hazırlanan zemin etüt raporunda, taşınmazın kuzey kısmının bina inşasına uygun olmadığı, bu kısmın istinat duvarı ile çevrilmesi ve ileride meydana gelebilecek heyelan vb riski için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğinin belirtildiği, ancak başvuran tarafından gerekli önlemlerin alınmaksızın inşaatın tamamlandığı belirtilmiştir.

İdare Mahkemesi, bir bölgenin heyelan riski nedeniyle afete maruz bölge ilan edilmesi halinde, afetten zarar görenlerin tazminat talep edebilmeleri için bölgenin yapılaşmaya kapatılması ve yapı ruhsatlarının iptal edilmesi gerektiğini belirtmiştir. İdare Mahkemesi, somut davada bilirkişi raporlarına atıfta bulunarak, başvurucaya ait binanın taşıyıcı sisteminde herhangi bir risk bulunmadığını ve yapının zemini için drenaj ve perdeleme teknikleri

¹⁴ Cahit Atasagün / Türkiye Kararı, no. 24621/21, 09 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230999>

uygulanarak önlem alınabileceğini kaydetmiştir. İdare Mahkemesi, bölgenin yapılaşmaya kapatılmadığını ve yapı ruhsatlarının iptal edilmediğine göre başvuranın taşınmazında heyelan nedeniyle zarar meydana gelmesinin tazminat ödenmesi için yeterli olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Karar, kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmesi üzerine başvurular Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi, başvuranın delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine yönelik şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulmuştur.

Başvuran, Belediye görevlilerinin, toprak kayması riski olan bir bölgede yer almasına rağmen inşaat ruhsatı vermesi ve bu yeri imara açması nedeniyle hizmet kusuru islediklerini bu nedenle Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile korunan mülkiyetine saygı gösterilmesi hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın heyelandan zarar gören evin sahibi olduğunu dikkate alarak öncelikle mülkün varlığını kabul etmiştir. Mahkeme daha sonra, yetkililerin başvuranın evini korumak için ne ölçüde önlem alma yükümlülüğü altında olduklarını ve mevcut davada bu yükümlülüğe uyup uymadıklarını dikkate almıştır. Buna göre uyumsuzluk, mülkiyete saygı hakkını düzenleyen birinci fıkranın ilk cümlesi ışığında incelenecektir. Burada ise devletin pozitif yükümlülükleri devreye girmektedir.

Mevcut davada Mahkeme, başvuranın evinin insan faaliyetlerinden değil, doğal kökenli bir olay olan heyelan nedeniyle hasar gördüğünü gözlemlemiştir. AİHM'e göre mevcut başvuru, çöplük alanında inşa edilen ve metan gazı patlaması sonucunda can ve mal kaybının meydana geldiği *Öneryıldız* davasından farklılık arz etmektedir.

Mahkeme diğer taraftan, heyelan nedeniyle yalnızca başvuranın evinin hasar gördüğünün tespit edildiğini ve yapılan bilirkişi değerlendirmelerinin, söz konusu evin gerekli teknik kurallara uygun olarak inşa edilmediğini ortaya çıkardığını belirtmiştir. Mahkeme "Kimse kendi kusurundan yararlanamaz" evrensel ilkesini hatırlatmıştır.

Bu koşullar altında Mahkeme, bilirkişi raporlarının sonuçlarına dayanarak tazminata hükmetmek için gerekli koşulların bulunmadığına karar veren yerel mahkemenin yaklaşımını sorgulamayı gerektirecek bir husus tespit etmemiştir. Mahkeme sonuç olarak, başvuranın

şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

15. Shylina / Ukrayna¹⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, Rusya'nın Kırım'ı işgalinden sonra ülke içerisinde başka bir yere göç etmek zorunda kalanlara yapılacak yardımın yalnızca belirli bir devlet bankasında açılan hesaplara ödenmesini düzenleyen yönetmelik değişikliği sonrasında ilgili devlet bankasında hesap açmayı reddeden ve kendisine yapılan yardım askıya alınan başvuranın Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokolün 1. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Rusya'nın Kırım işgalinden sonra başvuran ailesiyle birlikte Kasım 2014'te Kırım'dan Ukrayna hükümeti kontrolündeki bölgeye taşınmış ve ülke içinde göç eden kişi olarak kaydedilmiştir. Başvuran hükümetin bu kişilere yaptığı yardımdan Nisan 2016 tarihine kadar özel bir banka hesabı üzerinden faydalanmıştır. Başvuran ilgili devlet bankasında hesap açtığına dair bilgi sunmadığı için kendisine yapılan yardım askıya alınmış ve ilgili merciler tarafından bu husus hakkında bilgilendirilmiştir.

Başvuran bu karara karşı dava açmış ve tedbiren Haziran 2016 tarihine kadar özel bankadaki hesabı üzerinden yardım ödenmeye devam edilmiştir.

Başvuran Temmuz 2016 tarihinde uygulamanın dayanağı olan Bakanlar Kurulu kararına karşı dava açmış ve ilgili hükmün ayrımcı ve kanunlara aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Kiev İdare Mahkemesi Bakanlar Kurulu kararının başvuranın haklarını sınırlar nitelikte olmadığı, hakkın kullanılabilmesi için uygulamaya dair düzenleme niteliğinde olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi ayrıca başvuranın ilgili devlet bankasında hesap açmama isteğine ve bu durumun ne suretle ayrımcılığa yol açtığına dair yeterli argüman sunmadığını belirtmiştir. Başvuranın bu karara karşı sırasıyla Kiev Bölge İdare Mahkemesine ve Yüksek Mahkemeye yaptığı itirazlar reddedilmiştir.

Başvuran kendisine yapılacak yardım için devlet bankasından hesap açma yükümlülüğü getirilmesi ve hesap açmayı reddetmesi nedeniyle kendisine yapılan yardımın askıya alınması nedeniyle Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokol'ün 1. maddesinde düzenlenen mülkiyetin korunması hakkının ihlâl edildiğinden şikâyet etmektedir.

¹⁵ Shylina / Ukrayna Kararı, no. 2412/19, 15 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230878>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın ilgili devlet bankasında hesap açmaması nedeniyle kendisine ödenen yardımın sonlanmadığına, işinden ayrılması nedeniyle ilgili yardımın sonlandığına dikkat çekmiştir. Mahkeme başvuranın eşinin şartları taşıması nedeniyle sonraki yardım ödemelerinin ona yapıldığını belirtmiştir.

Mahkeme başvuranın ilgili devlet bankasında hesap açmasını engelleyen objektif zorluklara dair argüman sunmadığını ifade etmiştir. Bunun yerine başvuranın genel olarak ilgili devlet bankasında hesap açmama gerekçesi olarak başvuran tarafından ilgili bankanın hizmet kalitesinin yetersiz olduğunun ileri sürüldüğü belirtilmiştir. Mahkemeye göre, bu hususun varlığı tespit edilse bile başvuranın dayanılması zor bir güçlük içerisinde bulunduğu söylenmesi için yeterli değildir.

Sonuç olarak Mahkeme başvuran ve ailesinin geçimini zora sokacak bir risk olmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme bu sonuca varırken başvuranın ilgili devlet bankasında hesap açmak suretiyle her zaman askıya alınan yardım ödemelerinin devamını sağlayabileceğine dikkat çekmiştir. Bu nedenle başvuranın sosyal yardım almak için ilgili devlet bankasında hesap açmak şeklindeki yükümlülüğü başvurana aşırı bir bireysel zorluğa yol açmayacağı değerlendirilmiştir.

Bu nedenlerle ve devletin sosyal ve ekonomik konulardaki takdir hakkı göz önüne alınarak başvuranın mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin meşru amacının bulunduğu, yasal ve orantılı olduğu; Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokolün 1. maddesinin ihlâl edilmediğine karar verilmiştir.

Mahkeme ayrıca başvuranın Sözleşme'nin 14. maddesine ilişkin yaptığı şikâyet hakkında yaptığı değerlendirmede ayrımcılıktan söz edilebilmesi için tanımlanabilir bir statü farklılığının olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme ilgili devlet bankasında hesap açmamış olmasının başvuranı 14. madde bağlamında diğer ülke içinde göç eden kimselerden farklı bir statüye sokmadığını vurgulamıştır. Bu nedenle başvuranın Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokolün 1. maddesiyle bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlâl edildiği yönündeki şikâyetini Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları uyarınca açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

9

SERBEST SEÇİM HAKKI

16. Halkın Kurtuluş Partisi / Türkiye ¹⁶Kararı

Öz: Başvuru, başvuran partinin 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen anayasa referandumuna aktif olarak katılma ve bu referandumla ilgili kampanya yürütme hakkının, yasal kriterleri karşılayamaması nedeniyle ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

25 Ocak 2017 tarihinde, siyasi partiler tarafından 20 Ocak 2017 tarihi itibarıyla doldurulan ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından muhafaza edilen teşkilat kayıtlarına dayanarak, Milli Seçim Kurulu (Yüksek Seçim Kurulu - "Komisyon"), 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun (Siyasi Partiler Kanunu) 20. ve 36. maddeleri ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14. maddesi uyarınca seçimlere katılabilecek siyasi partilerin listesini ilan etmiştir. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 20. ve 36. maddeleri ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14. maddesi uyarınca seçime katılabilecek siyasi partilerin listesini açıklamıştır.

Başvuran, seçim gününden en az altı ay önce Türkiye'deki il ve ilçelerin en az yarısında teşkilatlarını kurmadığı gerekçesiyle bu partiler arasında yer almamıştır. Başvuran parti, Komisyon nezdinde bu karara itiraz etmiş ve özellikle kırk iki ilde teşkilatlarını oluşturduğunu ve böylece seçimlere katılmak için tüm önkoşulları yerine getirdiğini ileri sürmüştür. 16 Şubat 2017 tarihinde Komisyon, başvuran partinin itirazını reddetmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığından ilgili kayıtları alan Komisyon, başvuran partinin Türkiye'de sadece üç ilde, Gaziantep, Muş ve Bayburt'ta teşkilat kurma koşullarını yerine getirdiği ve ilgili mevzuatın yasal gerekliliklerine uymadığı sonucuna varmıştır. Bu bağlamda Komisyon ayrıca, bir partinin belirli bir ilde teşkilat kurmuş sayılabilmesi için o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilatını kurmuş olması gerektiğini, başvuran parti için ise böyle bir durumun söz konusu olmadığını kaydetmiştir. Anayasa'nın 79. maddesi uyarınca, Komisyon'un kararlarına karşı başka bir mercie itiraz edilemeyeceğinden, bu karar verildiği tarihte kesinleşmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

AİHM, 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin söz konusu anayasa referandumuna uygulanabilirliğini *Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye* ((dec.), no. 48818/17, 21 Kasım 2017) kararında incelediğini ve 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin metninin, kapsamının yasama organının seçimini belirleyen -makul aralıklarla yapılan- seçimlerle sınırlı olduğunu vurguladığını belirtmiştir. AİHM, anılan kararda 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin

¹⁶ Halkın Kurtuluş Partisi / Türkiye Kararı, no. 50432/17, 30 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231414>

referandumlar için geçerli olmadığı kanaatiyle başvuruyu Sözleşme ve Protokol hükümleriyle 35 § 3 (a) maddesi anlamında *ratione materiae* uyumsuz olması nedeniyle reddettiğini hatırlatmıştır.

Önündeki tüm belgeleri inceleyen AİHM, Türkiye'deki seçmenlere "yasama organının seçimi" konusunda görüşlerini ifade etme fırsatı veren ve makul aralıklarla yapılan seçimler sisteminin bir parçası olarak düzenlenen referandumun 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesi anlamında bir "seçim" teşkil etmemesi nedeniyle, mevcut davada başvuran tarafın şikâyetlerinin kabul edilebilirliği konusunda *Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye* kararından farklı bir sonuca varmasını sağlayacak herhangi bir olgu veya argüman bulunmadığını tespit etmiştir. Mahkeme, bu nedenle başvuranın 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesine ilişkin şikâyetlerinin, 35 § 3 (a) maddesi anlamında Sözleşme ve Protokol hükümleri ile *ratione materiae* uyumsuz olduğu kanaatiyle Sözleşme'nin 35 § 4 maddesi uyarınca reddedilmesine karar vermiştir.

AİHM ayrıca, başvuranın 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesi ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin olarak ise; söz konusu ana şikâyetin Sözleşme'nin maddi kapsamı dışında kalması nedeniyle bu şikâyetin de Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında Sözleşme hükümleriyle *ratione materiae* uyumsuz olduğunu belirterek Sözleşme'nin 35 § 4 maddesi uyarınca reddedilmesine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadfaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr